

Jaunie izaicinājumi un iespējas lapu koksnes kokmateriālu tirgū Eiropā

2021. gadā un 2022. gada pirmajā pusē zāgētās lapu koksnes tirdzniecība Eiropā piedzīvoja bezprecedenta pieprasījuma un labu peļņas rādītāju periodu. Arvien plašāka atzinība par lapu koksnes priekšrocībām vides jomā, jo īpaši saistībā ar pieaugošo uzsvāru uz oglekļa emisiju nulles saistībām, nozīmē arī labas ilgtermiņa perspektīvas lapu koksnes produktiem šajā reģionā. Tomēr īstermiņa tirgus izredzes ir neskaidras, ņemot vērā strauji augošo inflāciju un uzņēmumu un patērētāju uzticības kritumu. Pastāv arī nopietnas bažas par ilgtermiņa piegādi, jo īpaši ozolkoka koksnes, jo ģeopolitiskā situācija ir nestabila, klimata pārmaiņas ietekmē Eiropas mežus un pieaug apaļkoku eksports uz citiem reģioniem.

Šis ir galvenās atziņas, kas izskanēja 28. oktobrī Lionā (Francijā) notikušajā Starptautiskajā konferencē par lapu koku koksni, ko organizēja Francijas Nacionālā koksnes federācija (FNB), Eiropas Kokrūpniecības organizācija (EOS) un Eiropas Kokmateriālu tirdzniecības federācija (ETTF). Šis pasākums pulcēja aptuveni 100 rūpnieku, tirgotāju un nozaru ekspertu, lai apspriestu tirgus tendences, īpašu uzmanību pievēršot izejvielu pieejamības trūkumam un strauji augošo enerģijas izmaksu ietekmei uz lapu koksnes nozari Eiropā.

Lapu koksnes sekcijas priekšsēdētāja Marija Kīfere-Polca iepazīstināja ar Eiropas lapu koksnes ražotāju viedokli. EOS Lapu koksnes sekcijas dalībnieki paredz, ka zāgmateriālu ražošana šogad samazināsies vismaz par 3 % pēc divciparu pieauguma 2021. gadā. Pēc labiem 2021. gada un spožas 2022. gada pirmās puses pēdējos mēnešos pieprasījums ir krities, un ražošana ir pielāgojusies pārdošanas apjomu samazinājumam gan Eiropas vietējos tirgos, gan aizjūras tirgos.

Pašlaik situācija ir diezgan sarežģīta, jo augstas enerģijas cenas atstāj negatīvu ietekmi uz nozari, jo īpaši energoietilpīgajā dižskābarža kokmateriālu ražošanas nozarē. Augstās inflācijas un pieaugošo hipotekāro kredītu likmju dēļ Eiropas patērētāju pieprasījums šobrīd ir daudz vājāks. Zāgētavās ir lieli krājumi, un daudzi ražotāji sagaida grūtus nākamos mēnešus. Vairākas valstis ziņo arī par darbaspēka trūkumu.

Pēc M.Kīferes-Polcas kundzes teiktā, šo sarežģīto situāciju Eiropas kokzāģētavās vēl vairāk pasliktina pieaugošais ozolkoka apaļkoku eksports, jo īpaši uz Ķīnu. Eiropas ozolkoka apaļkoku eksports uz Ķīnu pieaug jau daudzus gadus un Ķīnas vēlme pēc Eiropas ozolkoka zāģbaļķiem turpina pieaugt. Īpaši tas ir aktuāli tagad, kad Krievija ir ieviesusi apaļkoku eksporta aizliegumu, tādējādi palielinot Ķīnas atkarību no importa no Eiropas.

No kopējā Ķīnas ozolkoka apaļkoku importa 1,35 miljonu kubikmetru apjomā 2021. gadā 52 % bija no ES. Ķīnas ozolkoka apaļkoku imports no ES palielinājās no 561 000 m³ 2020. gadā līdz 702 000 m³ 2021. gadā. Šā gada pirmajos deviņos mēnešos imports no ES bija 689 000 kub.m, kas ir par 30 % vairāk nekā tajā pašā periodā 2021. gadā. Līdz šim šogad vairāk nekā divas trešdaļas no kopējā Ķīnas ozolkoka apaļkoku importa ir ievestas no ES.

Marija Kīfere-Polca ierosināja, ka pašreizējais ozolkoka apaļkoku eksporta apjoms no Eiropas nav ilgtspējīgs. Tāpēc EOS kopā ar Eiropas Mēbeļu konfederāciju (EFIC), Eiropas Paneļu federāciju (EPF), Itālijas jumta asociāciju Federlegno un Eiropas Parketa federāciju (FEP) ir apvienojušas spēkus, lai izveidotu koalīciju, kas, izmantojot juridiskus pētījumus, apsvērtu iespējas samazināt ozolkoka apaļkoku eksportu.

Koalīcija sadarbojas ar Eiropas Komisijas Tirdzniecības ģenerāldirektorātu. Tomēr, pēc M.Kīferes-Polcas teiktā, EK nevēlas ieviest nekādus oficiālus tirdzniecības ierobežojumus vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, pastāv bažas par pretpasākumu risku, jo Ķīna varētu ieviest pasākumus, reaģējot uz šādu ES rīcību. Otrkārt, ES pati ir apstrīdējusi PTO un divpusējās sarunās daudzu kaimiņvalstu ieviestos eksporta aizliegumus. Ja ES ieviestu līdzīgu apaļkoku eksporta aizliegumu, tas būtu pretrunā tās pašas rīcībai šajā jautājumā.

Tirdzniecības ģenerāldirektorāts ir arī norādījis, ka Eiropas apaļkoku eksporta pieaugums ir tirgus apstākļu M.rezultāts, kas, lai gan ir nelabvēlīgs Eiropas kokapstrādes nozarei, ir labvēlīgs mežu īpašniekiem. Pārdodot produkciju plašam pasaules tirgum, Eiropas mežu īpašnieki par saviem apaļkokiem iegūst labākas cenas. Šo dažādo iemeslu dēļ EK Tirdzniecības ģenerāldirektorāts iesaka Eiropas kokapstrādes nozarei risināt sarunas un rast risinājumus ar mežu īpašniekiem, uzskata M.Kīfere-Polca

Francijas Mežsaimniecības biroja (ONF) pārstāvja Aimerika Alberta prezentācijā, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta klimata pārmaiņu ietekmei uz Francijas lapu koksnes resursiem, tika stingri norādīts, ka pieaugošais apaļkoku eksports un šķēršļi, ko rada karš Ukrainā, nav vienīgie iemesli lapu koksnes apaļkoku pieejamības samazinājumam Eiropā. Meža resursos ir vērojamas arī būtiskas ilgtermiņa izmaiņas, ko lielā mērā izraisījušas klimata pārmaiņas, kas nozīmē, ka dažās Eiropas daļās ilgtermiņā samazinās lapu koksnes pieejamība.

A,Alberta sniegtie skaitļi par labas kvalitātes apaļkoku pieejamības samazināšanos Francijā bija pārsteidzoši. Piecu gadu laikā no 2017. līdz 2021. gadam kopējais veselu lapu koku ciršanas apjoms Francijas mežos samazinājās no 7,8 miljoniem kubikmetru līdz 6,6 miljoniem kubikmetru, savukārt sanitāro ciršu ciršanas apjoms pieauga no 433 000 kubikmetru līdz 1,41 miljoniem kubikmetru.

Kaitējums lapu koksnes mežaudzēm lielā mērā skaidrojams ar klimata pārmaiņām, kas veicina sausuma apstākļus, kuri rada stresu kokiem, padarot tos neaizsargātākus pret kukaiņu bojājumiem un izraisot biežākus meža ugunsgrēkus.

Francijas valsts mežos ciršanai paredzētais ozolu apjoms samazinājās no 2,1 milj. kubikmetru 2017. gada beigās līdz 1,8 milj. kubikmetru 2022. gada oktobrī. Turpretī atmirstošo ozolu apjoms tajā pašā laikposmā palielinājās no 170 000 kub.m līdz 330 000 kub.m. Līdzīgi arī attiecībā uz dižskābaržu kopējo apjomu, kas paredzēts ciršanai valsts mežos, tas samazinājās no 2,9 miljoniem kubikmetru 2017. gada beigās līdz 2,5 miljoniem kubikmetru 2022. gada oktobrī, savukārt atmirstošo dižkoku apjoms tajā pašā laikposmā palielinājās no 155 000 kubikmetru līdz 580 000 kubikmetru.

Attiecībā uz lapu koksnes sugām, kas nav ozols un dižskābardis, A.Alberts paskaidroja, ka secīgu sausuma periodu laikā atmiršanas apjoms ir strauji palielinājies, pieaugot no 283 000 kubikmetru 2018. gadā līdz 602 000 kubikmetru 2021. gadā. Lapu koksnes sugas, piemēram, osis, iet bojā no tāda paša veida sēnīšu slimības kā holandiešu vītoli slimība, tāpēc tuvāko desmit gadu laikā gaidāma pilnīga atmiršana.

Runājot par nākotnes perspektīvām, A.Alberts sacīja, ka kopējais lapu koksnes ieguves apjoms Francijā joprojām saglabās "piesardzību" un ka

Francijas mežu politika pašlaik ir vērsta uz centieniem palielināt mežaudžu stabilitāti laika gaitā. Mērķis ir, ja iespējams, paļauties uz pastiprinātu dabisko atjaunošanos, vienlaikus ieviešot jaunas sugas, lai vajadzības gadījumā palielinātu meža noturību. Noslēgumā viņš teica, ka Francijas mežu koksnes pieejamības samazināšanās gan kvantitātes, gan kvalitātes ziņā kļūs par normu, un meža nozarei tam jāpielāgojas.

Nemot vērā spiedienu uz iekšzemes lapu koksnes piegādēm un lielo pieprasījumu no patērētāju puses, Eiropas Kokmateriālu tirdzniecības federācijas prezidents lapu koksnes jautājumos Ads Veselinks (Ad Wesselink) norādīja, ka 2021. gadā un 2022. gada pirmajā pusē Eiropā pieaugs zāgētās lapu koksnes imports. Šā gada pirmajos sešos mēnešos ES27 + Apvienotās Karalistes zāgētās lapu koksnes imports palielinājās par 6 %, sasniedzot 1,15 miljonus kubikmetru, pēc tam, kad iepriekšējā gadā tas pieauga par 13 % līdz 2,2 miljoniem kubikmetru. Īpaši strauji pieauga zāgētas lietusmežu lapu koksnes imports.

Tajā pašā laikā Ads Vesselinks norādīja, ka ES27+ Apvienotās Karalistes tirgū trūkst aptuveni 22 000 kubikmetru ozolkoka, jo ir pārtraukts imports no Krievijas un Baltkrievijas. Tas kopā ar pieaugošajām loģistikas un enerģijas izmaksām ir izraisījis strauju cenu pieaugumu. No otras puses, federācijas prezidents piekrita M.Kīferei-Polcai, uzsverot, ka koksne neapšaubāmi ir atzīta par videi draudzīgu būvniecības produktu. Lielāka koksnes tirgus daļa varētu palīdzēt kompensēt gaidāmo būvniecības tirgus lejupslīdi.

Maikls Snovs, uzstājoties kā Ziemeļamerikas ražotāju viedokļa pārstāvis, ziņoja par ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos Ķīnā, kur mājokļu tirgus, kas strauji samazinās, tieši ietekmē arī mēbeļu tirdzniecību. M.Snovs komentēja arī to, ka jaunā regula par produktiem, kas nav saistīti ar atmežošanu, par kuru pašlaik notiek diskusijas ES līmenī, ja tā tiks ieviesta pašreizējā redakcijā, "faktiski izslēgtu Amerikas lapu koksni no ES tirgiem, jo ir ārkārtīgi grūti īstenot prasību par ģeogrāfisko atrašanās vietu tajās situācijās, kad meži ir gan ļoti daudzveidīgi, gan pieder daudziem mazo mežu īpašniekiem".

Lai gan AHEC ļoti atbalsta šo jauno ES tiesību aktu, jo tas ir vērsts pret lauksaimniecības platību palielināšanos, tā iestājas par to, lai tiesību akta galīgajā redakcijā tiktu pielāgota ģeogrāfiskās atrašanās vietas definīcija. Saskaņā ar Maikla Snova teikto, attiecībā uz daudzveidīgu lapu koksni, ko

ieperk no mazo meža platību īpašniekiem, produkti būtu jāidentificē konkrētā zema riska jurisdikcijā, nevis atsevišķā nekustamajā īpašumā, kā tas ir pašreizējā prasībā.

Džeimss Sjū norādīja, ka ne ASV, ne Eiropa nav vadošais lapu koksnes zāgmateriālu eksportētājs uz Ķīnu, jo citi reģioni izmantoja priekšrocības: Ķīna tagad importē lielus kokmateriālu apjomus no Krievijas un Taizemes, jo izmaksas ir zemākas. Tajā pašā laikā Dž.Sjū uzsvēra, ka ne tikai izmaksas ietekmē patērētāju lēmumus, bet arī "mode" ir būtisks faktors. Tā vietā uzņēmējdarbības iespējas varētu rasties Indijas tirgū, kā uzsvēra Dr. Maikls Adamss: "Indijas ekonomika 2022. gada otrajā ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par iespaidīgiem 13,5 %. Izaugsmes perspektīvas joprojām ir stabilas, un lielie uzņēmumi turpina veikt ieguldījumus, savukārt sagaidāms, ka būvmateriālu tirgus tuvāko 5-6 gadu laikā pieaugs".

Eiropas parketa tirgus, kā prezentēja Lorencs Onofri, 2021. gadā bija labs (+6,2 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu), bet 2022. gadā jau sāka samazināties, atspoguļojot patērētāju uzticības samazināšanos (karš, enerģijas cenas un pieejamu cenu trūkums ozolkoka un bērza saplākšnim - galvenokārt no Krievijas).

ES parketa ražotāji (ko ES līmenī pārstāv FEP) kopā ar citām asociācijām aicina noteikt ierobežojumus ozolkoka apaļkoku eksportam no ES. Ozola un bērza saplākšņa trūkuma dēļ parketa nozare meklē jaunus ilgtspējīgus izejvielu aizstājējus, vienlaikus turpinot ieguldīt līdzekļus iniciatīvā REAL WOOD, lai pārliecinātu patērētājus izmantot īstas koksnes grīdas segumus, nevis mākslīgus produktus, kas nav koka izstrādājumi. Eiropas mēbeļu nozarē, kā ziņoja De Jēgers, ir tādas pašas problēmas kā parketa nozarē, un 2023. gadā gaidāma turpmāka tirgus lejupslīde, jo pieaugs izejmateriālu iepirkuma problēmas un gaidāms cenu pieaugums.

Nobeigumā, kā uzsvēra vairums runātāju, lapu koksnes nozares var gūt labumu no koksnes izstrādājumu potenciālās vides vērtības, ko arvien vairāk atzīst gan Eiropas politikas veidotāji, gan patērētāji.

Tajā pašā laikā nozarei ir jāatrod jauni tirgi un iespējas: dažas lapu koku sugas tiek nepietiekami izmantotas, un meži potenciāli var nodrošināt vairāk to sugu, kas pašlaik ir "mazāk svarīgas". Šajā ziņā pētniecība un

standartu izstrāde jauniem lapu koksnes produktu izmantošanas veidiem turpmākajos gados nozarei būs ļoti svarīga.